

Kamo ide istočna Hrvatska?

Demografsko stanje, prognoze i traženje izlaska iz krize Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Zavod za znanstveni umjetnički rad u Đakovu, Zagreb - Đakovo, 2018., str. 285.

Demografski procesi koji traju u Hrvatskoj, nisu proizvod trenutne političke i ekonomske politike. Oni traju već nekoliko desetljeća i svaki pojedinac u Hrvatskoj odgovoran je za ovaj trenutak u kojem živimo, ali i za budućnost svih, a pojavu onih kojima ju ostavljamo. Svakodnevno smo svjedoci različitih promjena i događanja koja utječu na demografsku sliku osobito prisutnu u Slavoniji, Baranji i Srijemu: nedostatna radna mjesta, nedostatno srednjoškolsko i fakultetsko obrazovanje za tržište rada, poljuljane vrijednosti obiteljskog i bračnog zajedništva, veliki broj rastava, rođenje djece izvan obitelji i sl. O ovoj problematici govore radovi autora:

Dr. Alica Wertheimer-Baletić usporedivši *demografske procese u Hrvatskoj s onima koji se događaju u zapadnoeuropskim zemljama ukazuje na razlike, sličnosti i specifičnosti*. Naglasak je na smjeru i intenzitetu promjene pojedinih procesa ukupne depopulacije, prirodne populacije i strukturne demografske bilance s obzirom na različite odnose pojedinih prirodnih i migracijskih sastavnica. Sadašnja demografska slika Hrvatske ukupno i strukturno izrazito je nepovoljna i u sadašnjim ekonomskim uvjetima ima suprotno bitna demografska obilježja - prirodno smanjene stanovništva s tendencijom pogoršanja i negativan migracijski val s tendencijom povećanja.

Andelko Akrap u radu „*Depopulacijske tendencije u Slavoniji* „ govori o vremenu velikih migracijskih strujanja koja su promijenila demografsku strukturu stanovništva ističući kako su doseljavanja početkom 18. stoljeća, urušavanje postojećih društvenih i gospodarskih struktura te planirano ograničavanje broja djece u obitelji su dugoročno pridonijeli depopulaciji

stanovništva. Domovinski rat, nezaposlenost i egzistencijalna nesigurnost krajem 20. st. ubrzali su već postojeće procese rezultirajući velikim iseljavanjem u zapadne zemlje. Prema autoru iseljavanje je moguće zaustaviti dugoročnom strategijom gospodarskog i demografskog razvoja, a za njihov razvoj potrebna je snažna državna intervencija.

Krešimir Ivanda u radu „*Demografski trendovi u gradovima Slavonije*” analizira kretanje broja gradskoga stanovništva istočne Hrvatske i odabranih demografskih obilježja. Gradovi su nakon procesa deagrarizacije i ubrzane industrijalizacije naglo preuzeli cjelokupni razvojni fokus. Ovakav ekonomski model rezultirao je u demografskom smislu negativnim posljedicama: iseljavanjem i ukupnom depopulacijom. U radu se donose podaci za vremensko razdoblje od 1971. - 2011. te na recentno iseljavanje.

„*Prirodno kretanje stanovništva Istočne Hrvatske 1967. - 2016.*” rad je autora Nenada Pokosa i Roka Mišetića. U radu je analizirano prirodno kretanje stanovništva pet istočno slavonskih županija u navedenom razdoblju. Intenzivan pad broja stanovnika uvjetovan je sve učestalijim iseljavanjem, ali i sve izrazitijim nepovoljnim prirodnim kretanjem stanovništva. Ako se ne zaustave nepovoljni demografski procesi prema statističkim podacima istočna Hrvatska, kao i Hrvatska u cjelini biti će suočena s još ubrzanijim demografskim starenjem, nedostatkom radne snage, gospodarskom stagnacijom te problemima mirovinskog i zdravstvenog sustava.

Josip Jurčević u radu „*Povijesni čimbenici depopulacije (Istočne Hrvatske)*” ukazuje na ključne geopolitičke, političke, ratne, gospodarske i socijalno-psihološke čimbenike koji su utjecali na proces depopulacije u razdoblju od sredine 19. stoljeća do danas. Svemu ovome navedenom treba još pridodati i kontinuirani negativni prirodni prirast stanovništva te iseljavanje kao glavni oblik depopulacije ovog dijela Hrvatske.

Gordan Črpić u radu „*Kakvi su procesi s obzirom na vrednote o bratu, obitelji, i željenoj djeci u Hrvata?*” promišlja i analizira praktična rješenja koja bi mogla uroditi uspostavljanjem dobrih praksi, stabilizacijom institucije braka i obitelji te demografskom revitalizacijom. Rješenje postojeće situacije potrebno je tražiti u odgoju za brak, odgoju za prakticiranje vrijednosti bitnih za uspjeh braka, u međusobnom poštovanju i prihvaćanju, u vjernosti, razumijevanju i toleranciji, u snazi obitelji nasuprot dominantnim trendovima zapadne kulture.

Rad autora Pere Aračića „*Što čini Crkva za brak i obitelj i što bi se moglo i trebalo mijenjati?*” polazi od činjenice da u Hrvatskoj prevladava trend: neženjenja i neudavanja, kasnijeg stupanja u brak, malog broja rođene djece, rastavljenih brakova te djece rastavljenih roditelja. Crkva prati na različitim razinama situaciju i procese vezane uz brak obitelj (održane su dvije sinode o braku i obitelji, izdan jedan dokument ‘Radost ljubavi’, a Crkva u Hrvata izdala je ‘Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj ‘2002. godine). Autor predlaže personalizirano praćenje braka na razini župe, kontinuirane programe na razini Crkve u Hrvatskoj te osnivanje Obiteljskoga instituta pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji.

„*Obitelj i tržište rada u svjetlu načela socijalnog nauka Crkve*” autora Vladimira Dugalića donosi pogled iz hrvatske stvarnosti. Niz čimbenika: razaranja u domovinskom ratu, zastarjela postrojenja, zakonski sumnjiva privatizacija, povećan broj nezaposlenih osoba rezultirao je smanjenjem broja rođene djece. Ovome treba dodati i trend iseljavanja cijelih obitelji u druge zemlje u potrazi za boljim životom. Suvremeno tržište rada ukoliko želi zadržati mlade ljude treba ponuditi sigurnost radnog mjesta, roditeljske naknade, ulagati u infrastrukturu koja će pratiti zaposlene roditelje, bolju organizacija rada, neradnu nedjelju, povoljne stambene kredite. Ovo su samo neke od mjera kojima bi se mogla promijeniti slika društva, a time i mentalitet jer dijete se uvijek treba promatrati kao dar, a ne kao ekonomski čimbenik koji će roditeljima osigurati sigurnu starost.

„*Hrvatski mediji i bračno-obiteljska problematika – kakav ugođaj i vrijednosna stajališta promiču i stvaraju?*” autora Ivice Šole na temelju istraživanja i analiza portala koje financira država donosi podatke da više financijske potpore dobivaju oni mediji koji promiču vrijednosti agresivnih manjinskih skupina dok mediji koji promiču vrijednosti braka i obitelji sustavno bivaju ignorirani. U drugom dijelu rada donosi se metodološki okvir i rezultat istraživanja „Izvjestavanje Jutarnjeg i Večernjeg lista o inicijativi „U ime obitelji”- za unošenje definicije braka u Ustav RH”.

Autor Stjepan Šterc u svom radu „*Programski i operativni raskorak u provođenju demografske revitalizacije*” želi istaknuti važnost vjerovanja u vlastitu budućnost koju donose i čine mladi ljudi i djeca. Na temelju tri ključna dokumenta prijašnjih vlada Republike Hrvatske te na Strateškim dokumentima RH 2014. - 2020., te na programskim dokumentima političkih stranaka i koalicija analizira što je prijašnja, ali i aktualna vlast poduzimala

i poduzima u demografskim procesima pokušavajući revitalizirati postojeće društvo.

Radovi autora objavljenih u ovom zborniku pokušavaju svatko iz svoje znanstvene i stručne kompetencije ukazati na postojeći problem demografske krize i moguća rješenja ovog dijela lijepe naše.

Zbornik je izdala Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Zavod za znanstveni i istraživački rad u Đakovu, a uredili su ga akademik Franjo Šanjek, Pero Aračić i Mirko Ćurić.

Tihonija Zovko